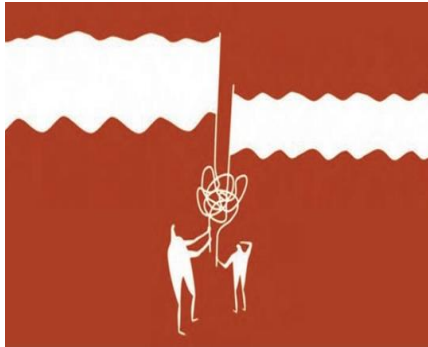


<p>فصل : سوم (چالش های جهانی) درس: نهم نام طراح: محمود یعقوبی سرگروه جامعه شناسی شهرستان زیرکوه</p>	<p>به نام خدا معاونت آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش دفتر آموزش متوسطه نظری دبیرخانه راهبردی کشوری علوم اجتماعی و سواد رسانه تولید شده در استان خراسان جنوبی</p>	<p>محتوای نوشتاری کتاب: جامعه شناسی (۲) سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹</p>
------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

عنوان درس : جهان دو قطبی



«مقدمه»

۱- در چه صورت جهان غرب با چالش های بنیادین مواجه نمی شد؟
 اگر جهان غرب با حل کردن چالش های پیشین، **نیازهای دنیوی و معنوی آدمیان** را برطرف می کرد، با چالش های بنیادین جدید مواجه نمی شد.
 *فرهنگ جدید غرب، برای حلّ چالش های گذشته، مسیری را پیمود که مسائل و مشکلات جدیدی به دنبال آورد.

۲- چالش های جدید فرهنگ غرب، به چه صورت هایی آشکار شد؟

- اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی

- منطقه ای و فرامنطقه ای

- مقطعی و مستمر

- خرد و کلان

- درون فرهنگی و بین فرهنگی

- ذاتی و عارضی

- معرفتی و علمی

- معنوی و دینی

۳- منظور از چالش های ذاتی و عارضی چیست؟

چالش های **ذاتی** ریشه در عقاید و ارزش های درونی جهان اجتماعی دارند و چالش های **عارضی** در اثر عوامل خارجی پدید می آیند.

«چالش فقر و غنا»

۴- اقتصاد قرون وسطی مبتنی بر چه اساسی بود؟

اقتصاد قرون وسطی بر اساس **روابط اجتماعی ارباب - رعیتی** بود که در آن کشاورزان وابسته به زمین بودند و امکان جابه جایی نداشتند.

۵- لیبرالیسم قرن هجدهم و نوزدهم را چه می نامند؟

لیبرالیسم اولیه

۶- لیبرالیسم اولیه چه رویکردی داشت؟

لیبرالیسم اولیه بیشتر رویکردی **فردی و اقتصادی** داشت، به حمایت و دستگیری از فقرا قائل نبود.

۷- لیبرالیسم اولیه چه پیامدهایی به دنبال آورد؟

الف) روابط اجتماعی ارباب - رعیتی را درهم ریخت.

ب) کشاورزان را از بردگی رها کرد، به آنها اجازه داد که مهاجرت کنند و درباره شیوه زندگی خود تصمیم بگیرند.

ج) موانع پیشین مانند غیر قابل فروش بودن زمین را از پیش پای صاحبان ثروت برداشت.

د) کشاورزان را به کارگرانی تبدیل کرد که سرمایه وجود خود را به صاحبان ثروت و صنعت (سرمایه داران) می فروختند.

و) سرمایه داران، آزادانه به بهره کشی از کارگران پرداختند. کارگران، بردگان جدیدی بودند که ظاهراً از همه قید و بندهای پیشین، آزاد شده بودند.



■ بهره کشی از کودکان در دوران انقلاب صنعتی

۸- نظریه پردازان لیبرال، چه عاملی را ضامن پیشرفت جامعه می دانستند؟

نظریه پردازان لیبرال، **آزادی فعالیت صاحبان سرمایه** را ضامن پیشرفت جامعه می دانستند.

۹- نظریه پردازان لیبرال، درباره دخالت دولت در اقتصاد چه دیدگاهی داشتند؟

مخالف هر نوع مداخله دولت در اقتصاد بودند. آنان حتی کمک به مستمندان را بیهوده می دانستند. در انگلستان که در انقلاب صنعتی پیشگام بود، وضعیت نوانخانه ها به گونه ای بود که فقیران ساکن در آنجا مرگ را بر زندگی ترجیح می دادند.

۱۰- دیکنز در رمان «.....» نوانخانه ها و فیلسوفانی را که مدافع آنها بودند، به سخره گرفت.

الیور توئیست



۱۱- چند مورد از نظریه پردازان لیبرال را نام ببرید؟

مالتوس - ریکاردو - جان راسل



۱۲- مالتوس نسبت به حقوق کسانی که در فقر متولد می شوند چه دیدگاهی دارد؟

از نظر مالتوس جمعیت شناس انگلیسی، کسانی که در فقر متولد می شوند، حق حیات ندارند. او در این باره گفته است: «انسانی که در دنیای از قبل تملک شده به دنیا می آید، اگر نتواند قدرت خود را از والدینش دریافت کند و اگر جامعه خواهان کار او نباشد، هیچ حقی برای دریافت کمترین غذا یا چون و چرا درباره مقام و موقعیت خود ندارد. بر سر سفره گسترده طبیعت جایی برای او وجود ندارد، طبیعت حکم به رفتن او می دهد و این حکم را اجرا می کند.»

۱۳- چرا ریکاردو مخالف کمک دولت به کارگران و افزایش دستمزد آنان است؟

ریکاردو، اقتصاددان مخالف دخالت دولت در اقتصاد، حتی افزایش دستمزد کارگران و رفاه آنان را موجب **افزایش تولید نسل** آنها و **پیدایش مشکلات بعدی** می داند.

۱۴- از نظر ریکاردو در چه صورت پیشرفت کشور به بهترین وجه تامین خواهد شد؟

اومعتقد است: «اگر حکومتگران ما بگذارند **سرمایه**، پرسودترین راه خود را دنبال کند، کالاها قیمت مناسب خود را داشته باشند، استعداد و تلاش به پاداش طبیعی خود برسد و بلاهت و حماقت نیز مجازات طبیعی خود را ببیند، پیشرفت کشور را به بهترین وجه تأمین خواهند کرد.»

۱۵- نخستین چالش در کشورهای غربی چه بود؟

چالش فقر و غنا

۱۶- چگونه چالش فقر و غنا در کشورهای غربی شکل گرفت؟

لیبرالیسم اولیه با تکیه بر شعار **آزادی** و به ویژه **آزادی اقتصادی**، راه استثمار را برای **صاحبان ثروت** باز کرد و **عدالت** را نادیده گرفت. بدین ترتیب، نخستین چالش که چالش فقر و غناست، در کشورهای غربی شکل گرفت.

«شکل گیری بلوک شرق و غرب»

برخی از اندیشمندان اروپایی برای حل مشکل فقر و غنا، در چارچوب **ارزش ها و آرمان های فرهنگ جدید غرب**، نظریه هایی ارائه دادند.

۱۷- کدام جامعه شناس و چه زمانی به نقد لیبرالیسم اقتصادی پرداخت؟

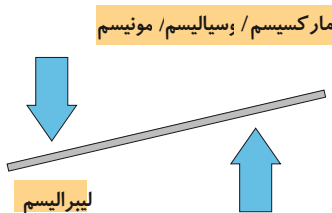
مارکس در **نیمه دوم قرن نوزدهم** لیبرالیسم اقتصادی را نقد کرد.

۱۸- از نظر مارکس حل چالش های جامعه سرمایه داری چگونه امکان پذیر بود؟

از نظر او، حل چالش های جامعه سرمایه داری، فقط با یک **انقلاب قابل** حل بود.

۱۹- جریان چپ و راست در کشورهای اروپایی چگونه شکل گرفت؟

بعد از انقلاب فرانسه، طرفداران نظریه های لیبرالیستی در طرف راست و منتقدان این نظریه در طرف چپ مجلس فرانسه قرار می گرفتند. به همین سبب آنها را با عنوان دو جریان چپ و راست می شناختند.



۲۰- چه کسانی احزاب سوسیالیستی و کمونیستی را تشکیل دادند؟

مخالفان سرمایه داری که **جریان چپ** نام گرفته بودند، احزاب سوسیالیستی

و کمونیستی را تشکیل دادند.



مجلس فرانسه در دوران انقلاب

۲۱- چه کسانی احزاب سوسیالیستی و کمونیستی را تشکیل دادند؟

مخالفان سرمایه داری که **جریان چپ** نام گرفته بودند، احزاب سوسیالیستی و کمونیستی را تشکیل دادند.

۲۲- کدام حزب در جریان انقلاب ۱۹۱۷ میلادی در روسیه قدرت را به دست گرفت؟

حزب **کمونیست** شوروی با انقلاب سال ۱۹۱۷ م توانست قدرت را در روسیه به دست گیرد.

۲۳- بلوک شرق و غرب چگونه شکل گرفت؟

مخالفان و طرفداران سرمایه داری طی قرن بیستم، بلوک شرق و غرب را شکل دادند.

۲۴- بلوک شرق شامل چه کشورهایی بود؟

بلوک شرق شامل **شوروی سابق**، کشورهای **اروپای شرقی** و **چین** بود.

۲۵- بلوک غرب چه کشورهایی را در بر می گرفت؟

بلوک غرب، **آمریکا** و **اروپای غربی** را در بر می گرفت.

۲۶- جوامع سوسیالیستی چه چیزی را شعار خود قرار می دادند؟

جوامع سوسیالیستی با انتقاد از لیبرالیسم اولیه، **عدالت اجتماعی** و **توزیع مناسب ثروت** را شعار خود قرار می دادند.

۲۷- جوامع سوسیالیستی با چه مشکلات اساسی مواجه شدند؟

الف) از بین رفتن آزادی افراد: به بهانه عدالت اقتصادی، نه تنها آزادی معنوی، بلکه آزادی دنیوی افراد نیز از بین رفت.

ب) پیدایش طبقه جدید: با اینکه مارکس و مارکسیست‌ها طبقه و نظام طبقاتی را محصول سرمایه‌داری می‌دانستند و به آن انتقاد داشتند، در کشورهای سوسیالیستی طبقه جدیدی شکل گرفت که نه بر اساس ثروت بلکه بر مدار **قدرت** سازمان می‌یافت.

۲۸- چالش و نزاع بلوک شرق و غرب تا چه زمانی ادامه یافت؟

چالش و نزاع بلوک شرق و غرب در سراسر **قرن بیستم** تا زمان **فروپاشی بلوک شرق** در سال **۱۹۹۱م** ادامه یافت.



■ چالش و نزاع بلوک شرق و غرب در قرن بیستم

۲۹- چالش بلوک شرق و غرب از لحاظ جغرافیایی و فرهنگی چگونه چالشی بود؟

الف) از لحاظ جغرافیایی: این چالش، چالشی منطقه‌ای نبود بلکه چالشی **جهانی** بود. بلوک شرق و غرب با دو اقتصاد و سیاست متفاوت، جهان را به دو قطب اصلی تقسیم کرده بودند و آمریکا و شوروی به عنوان دو ابرقدرت در مرکز این دو قطب قرار داشتند.

ب) از لحاظ فرهنگی: این دو قطب با اینکه از نظر سیاسی، اقتصادی و جغرافیایی در دو بخش متمایز و جدا قرار می‌گرفتند، به **فرهنگ واحدی** تعلق داشتند؛ یعنی هر دو بلوک درون فرهنگ سکولار غرب قرار داشتند.

۳۰- رویکرد مارکس نسبت به عالم، چگونه رویکردی بود؟

رویکرد مارکس نسبت به عالم، رویکردی **سکولار** بود و در چارچوب همان بنیان‌های فرهنگ غرب به حل چالش‌های جامعه خود می‌پرداخت.

۳۱- چرا چالش بلوک شرق و غرب از نوع چالش‌های درون فرهنگی بود؟

این دو قطب با اینکه از نظر سیاسی، اقتصادی و جغرافیایی در دو بخش متمایز و جدا قرار می‌گرفتند، به **فرهنگ واحدی** تعلق داشتند؛ یعنی هر دو بلوک **درون فرهنگ سکولار غرب** قرار داشتند.

بنابراین، چالش بلوک شرق و غرب از نوع چالش‌هایی بود که درون یک فرهنگ و تمدن پدید می‌آید، نه از نوع چالش‌هایی که بین فرهنگ‌های مختلف، شکل می‌گیرد.



فروپاشی دیوار برلین: این دیوار به مدت ۲۸ سال این شهر را به دو قسمت شرقی و غربی تقسیم کرده بود.

بخوانیم و بدانیم صفحه ۷۹

مارکسیسم، سوسیالیسم، کمونیسم

۳۲- چه دیدگاه هایی را مارکسیسم می گویند؟

دیدگاه های پایبند به اندیشه های سیاسی مارکس را **مارکسیسم** می گویند.

۳۳- جامعه آرمانی مارکس چه ویژگی هایی داشت؟

الف) جامعه آرمانی مارکس از فردگرایی لیبرالیستی و اقتصاد سرمایه داری عبور می کرد.

ب) مالکیت خصوصی را از بین می برد.

ج) صورتی سوسیالیستی و کمونیستی پیدا می کرد.

۳۴- مارکس مرحله انتقالی برای رسیدن به کمونیسم را چه می داند؟

مارکس، **سوسیالیسم** را مرحله ای انتقالی برای رسیدن به کمونیسم می دانست.

۳۵- رویکردهای سوسیالیسم و کمونیسم - لیبرالیسم چگونه می باشند؟

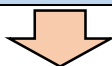
سوسیالیسم و کمونیسم: **جامعه گرا**

لیبرالیسم: **فردگرا**

۳۶- رویکرد سوسیالیسم و کمونیسم چه دیدگاهی نسبت به مالکیت خصوصی دارند؟

سوسیالیسم به مالکیت خصوصی معتقد است ولی برخلاف سرمایه داری آن را مطلق نمی داند ولی کمونیسم به مالکیت خصوصی قائل نیست.

توضیحات تکمیلی در رابطه با سوسیالیسم



سوسیالیسم یا جامعه باوری: این اصطلاح از واژه سوسیال به معنای اجتماعی در زبان فرانسوی گرفته شده است. **تعریف معمول این اصطلاح در واژه نامه انگلیسی آکسفورد:** سوسیالیسم تئوری یا سیاستی است که هدف آن مالکیت یا نظارت جامعه بروسایل تولید، سرمایه زمین، اموال و جزء آن ها بطور کلی و اداره آن به سود همگان است. سوسیالیسم به عنوان مکتبی بر اصالت جامعه و اشتراک ابزار تولید، و کمونیسم بیانگر مرحله ای ایده آل از چنین وضعیتی در جامعه است. طبق نظریه مارکس مراحل تاریخ عبارتند از: کمون اولیه - فئودالیسم - سرمایه داری - سوسیالیسم - کمون ثانویه در نتیجه طبق نظریه مارکس، کمون مرحله پیشرفته تر سوسیالیسم و همان جامعه بدون طبقه است البته مارکس در مورد ویژگی های جامعه کمونیستی صحبت چندانی نکرده است و در مقابل سایر تفکرات کمونیستی، دیدگاه خود را علمی می دانست که بر مبنای طبقه کارگر ترسیم شده است.

مطالعه کنید

صفحه ۷۸.....

اندیشمندان علوم اجتماعی و سیاسی در نقد لیبرالیسم اولیه، از دو مفهوم آزادی مثبت و منفی سخن گفته‌اند. نظرات آیزایا برلین در مورد این دو مفهوم را مطالعه کنید و نتیجه را به کلاس گزارش دهید.

آزادی مثبت: یعنی آزادی برای چه؟ (آزادی برای فرصت‌ها، آزادی برای پیشرفت و توسعه جامعه) آزادشویم که به چه برسیم.
آزادی منفی: یعنی آزادی از چه؟ از چه چیزهای آزادشویم (آزادی از ظلم و استبداد و...) انقلاب‌ها آزادی از ظلم هستند.

کفنگو کنید

صفحه ۸۱.....

در دوران تقسیم جهان به دو قطب بلوک شرق و غرب، هر یک از کشورهای منطقه خاورمیانه به کدام یک از دو قطب تعلق داشت؟

کشورهای وابسته به بلوک شرق: سوریه، عراق، یمن جنوبی، سودان، مصر تا اول حکومت انور سادات

کشورهای وابسته به بلوک غرب: عربستان، کویت، ایران قبل از انقلاب اسلامی، لبنان، امارات، اردن، یمن شمالی، قطر، ترکیه، عمان، مصر بعد از جمال عبدالناصر

باهم تکمیل کنید

صفحه ۸۱.....

چالش‌های جهان دوقطبی (بلوک شرق و غرب)	
توضیحات	نوع چالش
منطقه‌ای (جنبش‌های ضد استعماری مثل جنبش الجزایر، ویتنام) فرامنطقه‌ای (بحران زیست محیطی، چالش بلوک شرق و غرب)	منطقه‌ای یا فرامنطقه‌ای؟
درون فرهنگی (تقابل لیبرالیسم با سوسیالیسم) بین فرهنگی (غرب با اسلام)	درون فرهنگی یا بین فرهنگی؟
خرد (بحران‌های سیاسی و اقتصادی کشورهای هم‌پیمان غرب، اختلافات ژاپن با چین) کلان (فقروغنا، شمال و جنوب)	خرد یا کلان؟
مقطعی (بحران‌های اقتصادی، بیکاری، رکود) مستمر (فقروغنا)	مقطعی یا مستمر؟